

• • •

OSNOVI EKONOMIKE U SPORTU

Prof. dr Ana Lalević-Filipović

•

• 1

Informacije o nastavnom planu i programu školska 2020/2021

- **POJAM, CILJ I ZNAČAJ EKONOMIKE U SPORTU; PREDUZEĆE KAO OSNOVNI SUBJEKT PRIVREĐIVANJA-POJAM, ZNAČAJ, CILJEVI, PRAVNE FORME...ORGANIZACIONA STRUKTURA SA OSVRTOM NA INSTITUCIJE U SPORTU...**
- **MENADŽMENT, PREUZETNIŠTVO I LIDERSTVO U SPORTU; ODNOS PREDUZEĆA PREMA OKRUŽENJU; PONAŠANJE PREDUZEĆA NA TRŽIŠTU (PONUDA I TRAŽNJA), TRŽIŠNI MODELI...MJESTO, ULOGA I ZNAČAJ SPORTSKIH ORGANIZACIJA NA TRŽIŠTU I NJIHOVA POZICIONIRANOST**
- **ANGAŽOVANJE I TROŠENJE KAO OBLICI ULAGANJA U REPRODUKCIJU,PROIZVODNA FUNKCIJA INSTITUCIJE U SPORTU**
- **POSLOVNA IMOVINA PREDUZEĆA, BILANS STANJA I BILANS USPJEHA INSTITUCIJA U SPORTU**
- **TROŠKOVI (Tm, Amortizacija, Tz i n z.....), ZONE POSLOVNIH REZULTATA**
- **CVP ANALIZA; KALKULACIJA CIJENE KOŠTANJA SA OSVRTOM NA SPORTSKU ORGANIZACIJU**

•

• 2

Informacije o nastavnom planu i programu

školska 2020/2021

- **REZULTATI REPRODUKCIJE (Q, UP i Db) U INSTITUCIJAMA U SPORTU**
- **Parcijalni izraz kvaliteta ekonomije-PRODUKTIVNOST SA OSVRTOM NA INSTITUCIJE U SPORTU**
- **Parcijalni izraz kvaliteta ekonomije-EKONOMIČNOST SA OSVRTOM NA INSTITUCIJE U SPORTU**
- **Parcijalni izraz kvaliteta ekonomije-RENTABILNOST SA OSVRTOM NA INSTITUCIJE U SPORTU**
- **ODNOS IZMEĐU PARCIJALNIH IZRAZA KVALITETA EKONOMIJE U INSTITUCIJE U SPORTU**
- **OBRAČUN PERIODIČNOG REZULTATA PREDUZEĆA I RASPODJELA REZULTATA U INSTITUCIJAMA U SPORTU**
- **SAVREMENE TENDENCIJE U RAZVOJU INSTITUCIJA U SPORTU**

NAČIN OCJENJIVANJA!

Element	Objašnjenje	Max	Termin kolokvijuma
KOLOKVIJUM	Test se sastoji od zadataka i teorijskih pitanja.	Max broj bodova je 40	Kolokvijum 26.11.2020. Popravni: 10.12.2020
Završni ispit	Usmeni ispit <u>cjelokupnog teorijskog gradiva.</u>	Max broj bodova je 20.	Januar 2021
Case study i domaći zadatak	Prikaz praktičnog problema....	Max broj bodova je 40	Do 26.11.2020.

POPRAVNI KOLOKVIJUMI...

- **POPRAVNI KOLOKVIJUMI**
- (nepoložen kolokvijum, kao i studenti koji nisu zadovoljni ostvarenim brojem poena)

POPRAVNI ZAVRŠNI ISPIT – teorija

- Student koji nije položio završni ispit polaže popravni završni ispit;

- **Krajnja ocjena:**

- **- 0 – 49 - ocjena F**
 - 50 - 59.99 - ocjena E
 - 60 - 69.99 - ocjena D
 - 70 - 79.99 - ocjena C
 - 80 - 89.99 - ocjena B
 - 90 - 100 - ocjena A

Informacije o konsultacijama, mailu....

Sve informacije na sajtu Fakulteta:
<http://www.fsnk.ucg.ac.me/menadzment-postdiplomske/>

Fakultet za sport i fizičko vaspitanje

MAIL

analf@ucg.ac.me

LITERATURA

OSNOVNA

- „***Ekonomika i menadžment sporta***“, **Mato Bartoluci, drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje, Zagreb, 2003;**
- „***Ekonomika preduzeća***“, **Gvozdenija Bogetić, Ekonomski fakultet, Podgorica, 1995**
- Dragana Pokrajčić, „*Ekonomika preduzeća*“, *Ekonomski fakultet u Beogradu*
- *Zakon o sportu CG (jun, 2011)*

DODATNA

- Sve knjige iz Ekonomike preduzeća,

•

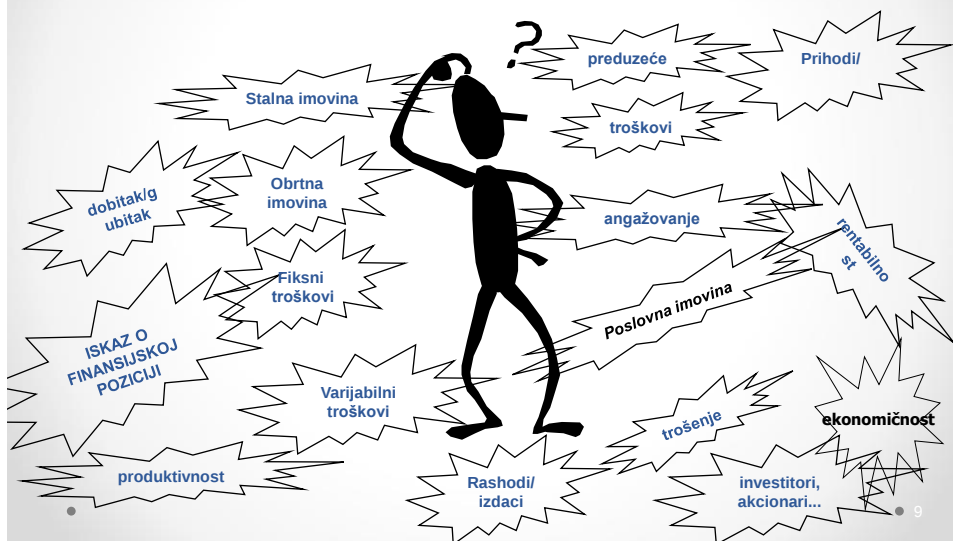
• 7

Orientacione teme za seminarski rad

1. ZNAČAJ I ULOGA SPORTSKIH INSTITUCIJA SA OSVRTOM NA...
 2. STRUKTURA I KARAKTERISTIKE SPORTSKE ORGANIZACIJE SA OSVRTOM NA..
 3. SPECIFIČNOSTI SPORTSKE ORGANIZACIJE
 4. SPORTSKE ORGANIZACIJE U CRNOJ GORI SA OSVRTOM NA COK
 5. POKAZATELJI EKONOMSKE USPJEŠNOSTI SPORTSKIH ORGANIZACIJA
 6. SPORTSKO-REKREATIVNE ORGANIZACIJE U CRNOJ GORI ORGANIZACIJE ZA OBAVLJANJE SPORTSKE DJELATNOSTI
- Napomena: Ukoliko student procjenjuje da može kroz neku drugu temu dati veći doprinos, to je u mogućnosti da istu i obrađuje...
 - Rad treba i mora da bude originalan!

• 8

Koji su to pojmovi sa kojim ćete se sretati na ovom predmetu?

Ekonomika u sportu-pojam, cilj i predmet

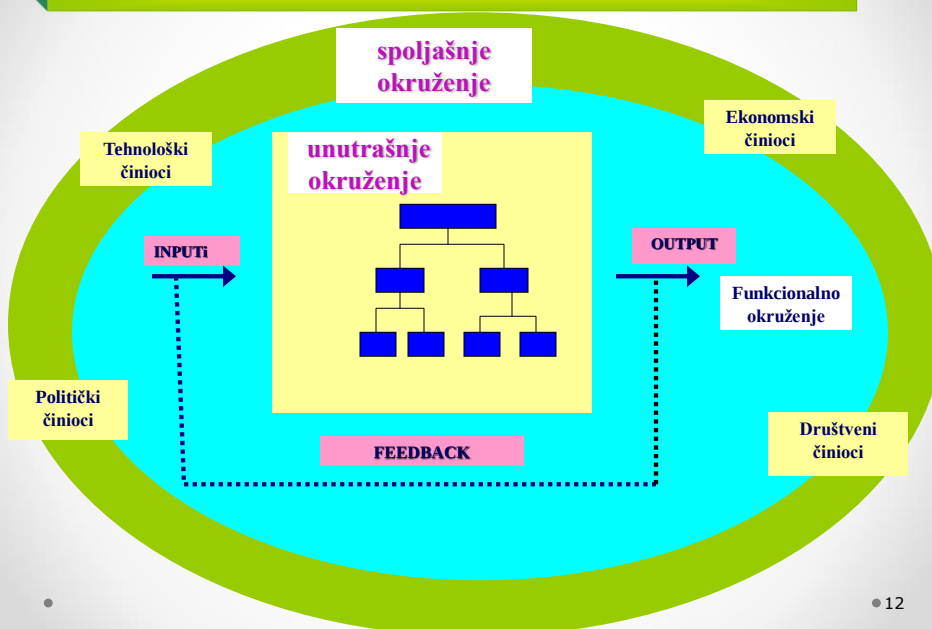
- **Ekonomika u sportu** -naučna disciplina koja se bavi izučavanjem ekonomskih zakonitosti u vezi optimalne alokacije sredstava i drugih resursa u oblasti sporta, kao i utvrđivanjem valorizacije društvenih i ekonomskih učinaka sporta;
 - **PREDMET**-utvrđivanje odnosa koji postoji između ulaganja sredstava i drugih resursa i društvenih i ekonomskih učinaka u sportu;
 - **Cilj**-dobiti određene informacije u vezi sa tim kakav odnos postoji između ulaganja u sport i ostvarenih sportskih i drugih rezultata u određenom vremenskom periodu.
 - **Zadatak**- odrediti **racionalan** način ulaganja sredstava i drugih resursa u razvoj pojedinih područja sporta i utvrditi pojedine metode za valorizaciju ekonomskih učinaka sporta.

BILANS ULAGANJA I REZULTATA U SPORTU

ULAGANJA (inputi)	EFEKTI (outputi)
U materijalne i ostale resurse: ✓ Sport u području razvoja i obrazovanja; ✓ Takmičarski sport svih vrsta i kategorija (vrhunski, amaterski i profesionalni) sport; ✓ Sportska rekreacija (sport za sve) ✓ Koneziterapija i sport invalida	1) Društveni rezultati: ✓ Takmičarski rezultati; ✓ Zdravstveni rezultati; ✓ Razvojno-obrazovni učinci; ✓ Sociokulturni učinci; žpolitički učinci i dr. 2) Ekonomski učinci: ✓ Sportskih organizacija i društva; ✓ Sporta u turizmu; ✓ „sportske“ industrije; ✓ Makroekonomski učinci (smanjenje bolovanja, povećanja produktivnosti rada i sl.);

● 11

PREDUZEĆE KAO OTVOREN SISTEM

● 12

Šta je preduzeće?

- Preduzeće je:
 - Organizacija koja ima:
 - Formu (oblik),
 - Strukturu
 - Vršiti se pretvaranje inputa u outpute,
 - Sa namjerom da se ostvari ciljeve svog postojanja (profit, rast, razvoj, povećanje tržišnog udjela...)

• 13

VRSTE PREDUZEĆA

- VELIČINI (MALA, SREDNJA, VELIKA)
- OBLIKU VLASNIŠTVA (PRIVATNA, DRŽAVNA)
- PRAVNOM OBLIKU (LIČNA, ORTAČKA, DRUŠTVO KAPITALA)

• 14

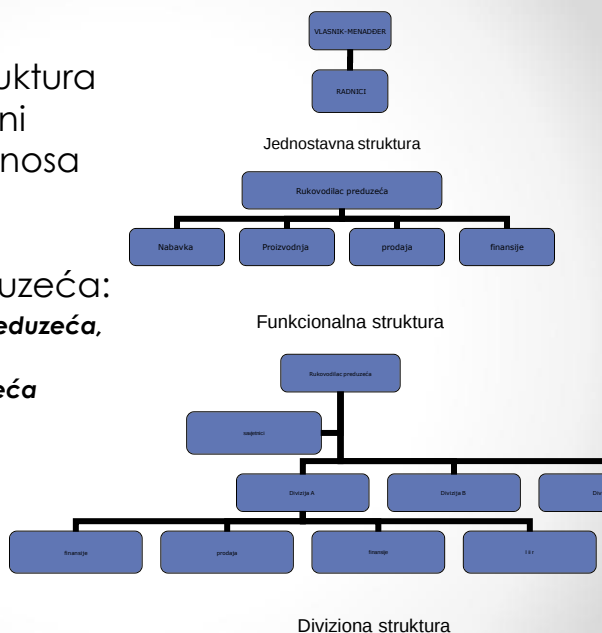
Forma preduzeća

- Forma tj. oblik preduzeća se odnosi na njegov pravni oblik:
 - Lično;
 - Društvi lica (Ortačko);
 - Društvo kapitala
 - DOO
 - AD

• 15

• STRUKTURA

- Organizaciona struktura predstavlja formalni obrazac veza i odnosa među pojedinim segmentima savremenog preduzeća:
 - **Jednostavna (mala preduzeća, tj. Lično preduzeće);**
 - **Funkcionalna (preduzeća srednje veličine);**
 - **Divizionalna (velika preduzeća).**

• 16

Prema veličini

- Mala preduzeća
 - Vlasnik-preduzetnik (pojedinačno odlučivanje); nedostatak znanja o upravljanju; mali obim poslovanja; lični kontakti; slab proces planiranja; male režijske troškove; jednostavna organizacija rada i organizacija preduzeća; veliko učešće radne snage u procesu proizvodnje; fleksibilno!
- Velika preduzeća
 - Veliki obim poslovanja; odvojena funkcija menadžera od vlasnika; dobro tehničko znanje kao i planiranje; veliki režijski troškovi; složena organizacija; veliko učešće sredstava za rad u procesu proizvodnje; delegiranje; grupno odlučivanje; niži prosječni troškovi na većim stepenima korišćenja kapaciteta (EKONOMIJA OBIMA); nefleksibilno!

postdiplomske studije-
Menadžment • 17
obrazovanja

PRAVNI OBLICI PREDUZEĆA

- Pod uticajem velikog broja činilaca:

- Način pribavljanja i ulaganja sopstvenog kapitala;
- Organizaciono-upravljački zahtjevi i rješenja;
- Odgovornost vlasnika kapitala za dugove;
- Poslovni kontinuitet;
- Kontrola i učešće u ostvarenom rezultatu;
- Mogućnost transfera vlasništva;
- Poreski uslovi,
- Pozicija preduzeća...

JOJNOKOSNA (LIČNA) PREDUZEĆA;

ODRUŠTVO LICA (ortačko i komanditna društva);

ODRUŠTVO KAPITALA:

- DOO;
- AD.
- Prema članu 2 Zakona o privrednim društvima (Sl.list CG 80/08) i Izmjenama i dopunama Zakona iz jula 2011. godine, svi oblici obavljanja privredne djelatnosti su podjeljeni na:
- akcionarsko društvo - "AD";
- društvo sa ograničenom odgovornošću - "DOO";
- komanditno društvo - "KD";
- ortačko društvo - "OD";
- dio stranog društva (DSD)
- preduzetnik

Vrsta preduzeća prema pravnom obliku

- ✓ - zastupljenost na tržištu
- ✓ - veličina ostvarenog prihoda
- ✓ - ostvaren profit

OBLIK PREDUZEĆA	lično	partnersko	AD
zastupljenost na tržištu	70%	19%	11%
veličina ostvarenog prihoda	6%	4%	90%
ostvaren profit	27%	3%	70%

postdiplomske studije-
Menadžment • 19
obrazovanja

LIČNO vs ORTAČKO PREDUZEĆE

LIČNO (INOKOSNO)

- Osniva se od strane jednog lica;
- neograničena odgovornost;
- diskontinuitet u poslovanju;
- jednostrano operezivanje;
- tajnost poslovanja;
- ograničene mogućnosti prikupljanja kapitala;
- niska stručnost kadrova;
- fleksibilnost..

ORTAČKO

- ✓ Osniva se od strane dva ili više lica;
- ✓ jednostavnije prikupljanje kapitala;
- ✓ neograničena odgovornost;
- ✓ veća stručnost kadrova;
- ✓ tajnost poslovanja;
- ✓ diskontinuitet poslovanja;
- ✓ Duži proces odlučivanja...
- ...

Povećanje kapitala

- Dodatno ulaganje,
- Pozitivno poslovanje

Smanjenje kapitala

- Povlačenje kapitala;
- Isplate izazvane pokrićem ličnih rashoda

POSLOVODSTVO

Povećanje kapitala

- Dodatno ulaganje postojećih ortak,
- Pozitivno poslovanje;
- Prijem novih ortak

Smanjenje kapitala

- Povlačenje (potpuno/djelimično) ortak;
- Isplate izazvane pokrićem ličnih rashoda
- Negativno poslovanje...

DRUŠTVO KAPITALA

DRUŠTVO SA OGRANIČENOM
ODGOVORNOŠĆU

AKCIONARSKO
(DEONIČARSKO) DRUŠTVO

- ☐ Osniva se od strane pravnih i/ili fizičkih lica;
- ☐ Zakonom je regulisan:
 - ☐ broj članova (može osnovati jedno ili više lica i ne može imati više od 30 članova) i
 - ☐ minimalni ulog (ne manji od 1€);
- ☐ ograničena odgovornost članova;
- ☐ olakšan pristup kapitalu;

Knjiga članova društva!

Povećanje
kapitala

- Dodatno ulaganje postojećih članova, prijem novih članova;
- Revalorizacija osnovnog kapitala;
- Prenosom rezervi;
- Raspodjela neraspoređenog dobitka u osnovni kapital;

Smanjenje
kapitala

- Povlačenje (potpuno/djelimično) uloga članova;
- Formiranjem rezervi;
- Pokriće gubitka;

AKCIONARSKO DRUŠTVO (AD)

POJAM

'tijelo koje je formirano od strane više lica, koje zakonom ovlašteno da nastupa kao jedno lice s pravnim identitetom odvojenim od njegovih članova i kome se daju razna prava i obaveze, uključujući sposobnost da postoji poslije smrti ili povlačenja pojedinačnih njegovih članova!'

KARAKTERISTIKE

1. OSNIVA GA VEĆI BROJ LICA;
2. ODVOJENO OD ČLANOVA;
3. KONTINUITET POSLOVANJA;
4. LAKO PRIKUPLJA KAPITAL;
5. OGRANIČENA ODGOVORNOST;
6. PROFESIONALNO UPRAVLJANJE;
7. VELIKI TROŠKOVI OSNIVANJA;
8. DVOSTRUKO OPOREZIVANJE;
9. JAVNO PRIKAZIVANJE FINSIJSKIH IZVJEŠTAJA
7. ITD,...

Sportska organizacija

-pojam-

- Prema Zakonu o sportu CG (od 12.jula 2011.godine)
 - Član 35.
 - „**Sportska organizacija je pravno lice koje je osnovano za obavljanje određene sportske djelatnosti**“
 - Član 36
 - Zavisno od načina organizovanja i teritorijalnog obavljanja sportske djelatnosti, sportska organizacija može biti:
 - 1. Sportski klub;**
 - 2. Sportsko-rekreativna organizacija;**
 - 3. Sportska organizacija lica sa invaliditetom;**
 - 4. Sportski savez;**
 - 5. Savez sportova;**
- Sportskom organizacijom smatra se COK.**

Osnivanje SPORTSKIH ORGANIZACIJA

- Sportsku organizaciju može da osnuje domaće i strano pravno ili fizičko lice u skladu sa zakonom....
- *osniva na neodređeno vrijeme.*
- *Ako sportsku organizaciju osniva više lica, međusobna prava i obaveze osnivača uređuju se aktom o osnivanju.*
- Osnivač sportske organizacije je dužan da, prije početka obavljanja sportske djelatnosti, podnese Ministarstvu zahtjev za upis u Registar

POSLOVNA SREDSTVA

POJAM POSLOVNIH SREDSTAVA

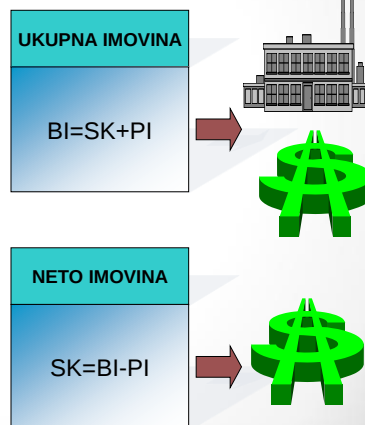
- Osnovna sredstva
- Amortizacija i kapacitet
- Obrtna sredstva
- Koeficijent obrta i vrijeme obrta

• 25

IMOVINA-POJAM I PODJELA

Kako se dijeli imovina
preduzeća (sa
ekonomskog aspekta)?

- IMOVINA!
 - materijalne (**STVARI**),
nematerijalne (**PRAVO**),
finansijske (**NOVAC..**) i
dr.pretpostavke na bazi
koji ekonomski entitet
obavlja svoju poslovnu
aktivnost...

• 26

Primjer : Kupili smo auto u vrijednosti od 10.000€ po fakturi. 60% od navedenog iznosa smo finansirali iz sopstvenih izvora, a za ostatak smo se zadžžili kod banke.

BRUTO IMOVINA

$$10.000 (BI) = 6.000 (SK) + 4.000 (TI(banka))$$

NETO IMOVINA

$$6.000 (SK) = 10.000 (BI) - 4.000 (TI(banka))$$

Prema namjeni (upotrebi) sredstva se dijele na:

NASTAVAK Primjera: Kupili smo auto u vrijednosti od 10.000€ po fakturi. 60% od navedenog iznosa smo finansirali iz sopstvenih izvora, a za ostatak smo se zadužili kod banke.

Pojavni oblik imovine

60%

Izvor odakle potiče

40%

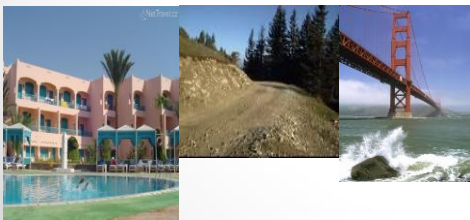
● RACUNOVODSTVO

● 29

STALNA (fiksna) IMOVINA

POJAM

- *Materijalna, nematerijalna i finansijska sredstva koja su trajno vezana za poslovanje preduzeća (..duže se koriste).*

KARAKTERISTIKE

1. VIJEK TRAJANJA DUŽI OD GODINU DANA ($V_t > 1$);
2. SLUŽE U VIŠE CIKLUSA REPRODUKCIJE ($K_o < 1$);
3. ZADRŽAVAJU SVOJ PRVOBITNI FIZIČKI OBLIK;
4. NABAVLJENA DA SE KORISTE U POSLOVANJU;
5. NE SLUŽE ZA PONOVRNU PRODAJU KUPCIMA;
6. NE ULAZE NEPOSREDNO U SUPSTANCU NOVIH UČINAKA;
7. POSREDSTVOM AMORTIZACIJE PRENOSE SRAZMJERNI DIO SVOJE VRIJEDNOSTI

Primjer: Koje stavke u bilansu stanja mogu biti klasifikovane, priznate i evidentirane kao **stalna sredstva**:

a) Auto koji je nabavljen zbog obavljanja procesa proizvodnje;

1) Može biti klasifikovano;
2) evidentira na računu osnovno sredstvo u funkciji;
3) u vlasništvu je firme, postoji vrijednost auta i služi za obavljanje poslovanja u dužem vremenskom periodu

a) Stan koji se namjerava prodati;

1) Ne može biti klasifikovano jer ne služi za obavljanje dugoročne poslovne aktivnosti, već za prodaju

a) Građevinski objekat koji se nalazi u izgradnji;

1) Može biti klasifikovano;
2) Evidentira se na računu Investicija u toku, (dakle priznaje se kao stalno sredstvo ali upripremi)

a) Mašina koja je korišćena u proizvodnji, ali je sada potpuno amortizovana

Evidentira se na potražnoj strani računa stalna imovina, (dakle riječ je o stalnoj stalnoj imovini koje se nalazi van funkcije)

0 STALNA (DUGOTRAJNA) IMOVINA

01 NEMATERIJALNA ulaganja

- Ulaganje u razvoj
- Koncesije, patenti, licence i sl. prava
- godwill,
- Ostala nematerijalna ulaganja,
- Nematerijalna ulaganja u pripremi,
- Avansi za nematerijalna ulaganja.

02 NEKRETNINE, POSTROJENJA, OPREMA I BIOLOŠKA SREDSTVA

- zemljište,
- Šume i višegodišnji zasadi,
- Građevinski objekti,
- Postrojenja i oprema,
- Investicione nekretnine,
- Osnovno stado,
- Ostale nekretnine, postrojenja i oprema,
- Nekretnine, postrojenja...u pripremi...
- Avansi za nekretnine....
- Ulaganja u tuđim nekretninama...

03 DUGOROČNI FINANSIJSKI PLASMANI

- Učešća i kapitalu zavisnih pravnih lica,
- Učešća u kapitalu pridruženih pravnih lica,
- ...
- Dugoročni krediti u zemlji,
- HOV koje se drže do dospijeca,
- Ostali dugoročni finansijski plasmani
-

Kada govorimo o osnovnim sredstvima i njihovom funkcioniranju u proizvodnom procesu susrećemo se sa dva vrlo značajna pojma:

- *kapacitet*
- *amortizacija*

● 33

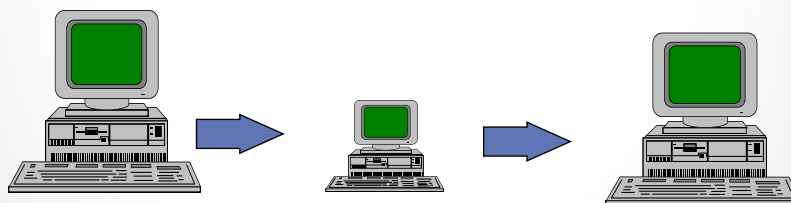
Kapacitet

Sposobnost nekog sredstva za rad da u određenom vremenskom intervalu (t) proizvede određenu količinu učinka (Q) naziva se kapacitetom (K) tog sredstva za rad.

$$K = \frac{Q}{t}$$

Usko grlo proizvodnje

Sredstvo za rad koje u grupi ili tehnološkom procesu ima najmanji kapacitet proizvodnje predstavlja usko grlo proizvodnje.

postdiplomske studije-
Menadžment • 35
obrazovanja

Stepen iskorištenja kapaciteta

Izračunava se iz **odnosa količina stvarno proizvedenih učinaka (Q) i mogućih učinaka tj. kapaciteta (K) u jedinici vremena.**

$$\eta K = \frac{Q}{t} \cdot 100$$

Optimalan stupanj iskorištenja kapaciteta bitan je za poslovni uspjeh poduzeća, zbog djelovanja fiksni troškova.

• 36

Amortizacija

Sredstva za rad se u toku reprodukcije troše, prenoseći dio svoje vrijednosti na novi proizvod.

Amortizacija je proces koji s jedne strane obuhvata:

- postepeno smanjivanje vrijednosti osnovnih sredstava (obezvrjeđivanje, deprecijacija)
a s druge strane
- ❖ izdvajanje novčanih sredstava potrebnih za nabavku novih sredstava za rad.

• 37

OBRTNA IMOVINA

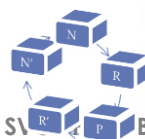
POJAM

Dio poslovne imovine preduzeća koja služi za obavljanje poslovne aktivnosti

KARAKTERISTIKE

1. VIJEK TRAJANJA KRAĆI OD GODINU DANA;
2. KOEFICIJENT OBRTA JE VEĆI OD 1

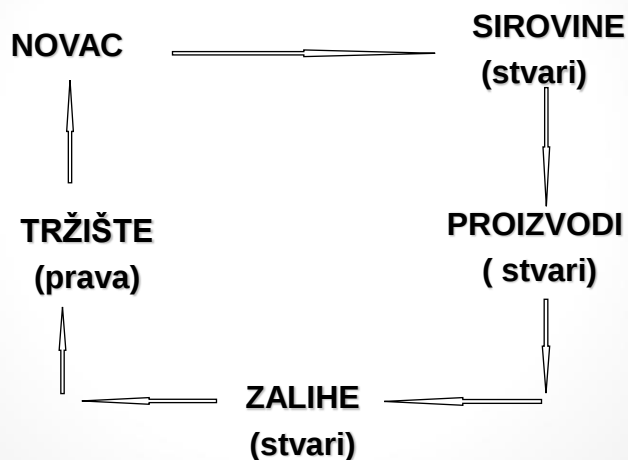

3. MIJENJAJU SV $N' \rightarrow R \rightarrow P \rightarrow N$ BITNI FIZIČKI OBLIK;
4. U CJELOSTI SE UTROŠE U TOKU VIJEKA TRAJANJA..
5. SLUŽE ZA PRODAJU KUPCIMA;
6. ULAZE NEPOSREDNO U SUPSTANCU NOVIH UČINAKA;

ŠEMATSKI PRIKAZ STRUKTURE KRATKOTRAJNE IMOVINE

Kružni tok obrtnih sredstava

Koeficijent obrta

Vrijeme potrebno da se završi jedan proizvodni ciklus tj. da N završi kao N1 dakle uvećani novac, naziva se jednim **obrtajem obrtnih sredstava**.

Broj obrtaja obrtnih sredstava u toku jedne godine naziva se **koeficijentom obrtaja obrtnih sredstava (K)**

● 41

Dani vezanosti

Pojam koji se vezuje uz obrtaj obrtnih sredstava.

Predstavlja **broj dana potrebnih za jedan obrtaj obrtnih sredstava** a dobija se kada se 360 dana podijeli sa koeficijentom obrtaja (K)

$$n = \frac{360}{K}$$

● 42

PROCES REPPRODUKCIJE (PROIZVODNJE)

POJAM PROCESA PROIZVODNJE

- Elementi ulaza (inputi)
- Elementi izlaza (outputi)

• 43

Proces reprodukcije

Proces reprodukcije kontinuirani je proces proizvodnje proizvoda ili usluga kojima se direktno ili indirektno zadovoljavaju određene ljudske potrebe.

Proces reprodukcije u svakom društvu treba se odvijati kontinuirano, jer neprekidnim stvaranjem novo nastalih vrijednosti i obnavljanjem uložених sredstava, preduzeće osigurava pretpostavke svog postojanja.

postiplomske studije-
Menadžment obrazovnja • 44

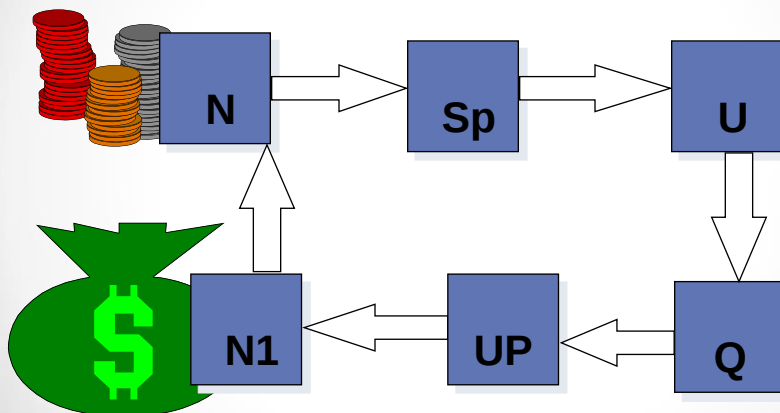
Proces reprodukcije započinje određenim ulaganjima pa govorimo o elementima inputa (ulaza) i rezultira određenim učincima pa govorimo o elementima outputa (izlaza).

Tokom procesa reprodukcije dolazi do transformacije angažovanih sredstava gdje se uložena sredstva (elementi ulaza) u procesu proizvodnje transformišu u rezultate rada (elementi izlaza).

Proces reprodukcije započinje postojanjem određene količine novčanih sredstava a završava ostvarivanjem uvećane količine novca koja je rezultat plasmana proizvedenih proizvoda i/ili usluga na tržištu.

postdiplomske studije-
Menadžment • 45
obrazovanja

Ciklus procesa reprodukcije

postdiplomske studije-
Menadžment • 46
obrazovanja

- N - novčana sredstva u početnom obliku
- Sp- angažovana sredstva za proizvodnju (sredstva rada i predmeti rada)
- U- utrošci elemenata reprodukcije (sredstva rada, predmeti rada i tekući rad)
- Q- gotovi proizvod
- Up - ukupan prihod
- N1- Novčana sredstva u završnom obliku

postiplomske studije-
Menadžment • 47
obrazovanja

Elementi ulaza

¿ Elemente ulaza (inputa) u proces proizvodnje.

- predmeti rada (Pr)
- sredstva rada (Sr)
- rad (tekući, živi rad) (Rs) pa se funkcija proizvodnje može napisati u ovom obliku

$$Q = f(s_r, p_r, r_s)$$

postiplomske studije-
Menadžment • 48
obrazovanja

Elementi izlaza (output)

Elementi izlaza čine output poslovnog procesa, jer se u procesu proizvodnje elementi ulaza transformišu i pretvaraju u elemente izlaza.

- obim proizvodnje (Q)
- vrijednost proizvodnje (Up)
- dobitak ili gubitak (Db ili G)

postiplomske studije-
Menadžment • 49
obrazovanja

Obim proizvodnje (Q) predstavlja ukupnu količinu proizvedenih učinaka (q) (upotrebnih vrijednosti), u određenom vremenskom periodu (t) (na pr. u toku jedne godine).

Upotrebnu vrijednost proizvoda čine njegove fizičke i tehnološke karakteristike

postiplomske studije-
Menadžment • 50
obrazovanja

Ukupan prihod (Up) predstavlja novčani izraz realizovanih učinaka dobijen pri njihovom plasmanu na tržištu

$$Up = Q \cdot cp$$

Ukupan prihod se obračunava kao proizvod realizovane količine proizvoda (Q) i pojedinačnih prodajnih cijena proizvoda i/ili usluga (cp).

postdiplomske studije-
Menadžment • 51
obrazovanja

Dobit - u finansijskim izvještajima iskazuje se kao razlika prihoda i rashoda obračunskog perioda.

Za pojedinca, dobit je razlika između prihoda i svih rashoda nastalih za ostvarenje tog prihoda. Ako je ta razlika pozitivna, ostvarena je dobit, a ako je negativna, ostvaren je gubitak. To je ***dobit prije oporezivanja***.

Nakon što se odbije porez na cjelokupni iznos dobije se **dobit poslije oporezivanja ili profit**.

postdiplomske studije-
Menadžment • 52
obrazovanja

TROŠKOVI

POJAM TROŠKOVA

- Klasifikacija troškova (Elastičnost troškova)
- Grafički prikaz
- Prag korisnosti (MTR)
- Zone poslovnih rezultata

• 53

RASHOD/IZDATAK

NAPOMENA:

1. Trošenje elemenata procesa rada;
2. Povezanost trošenje i stvaranja učinaka;
3. Vrednosno iskazivanje troškova

Količinski izraz trošenja faktora procesa rada u vezi stvaranja određenih korisnih učinaka

RASHOD?

Trošenje koje se odnosi na cijelo preduzeće!!!!

$$T = U \times cn$$

Vrednosni izraz trošenja faktora procesa rada u vezi stvaranja određenih korisnih učinaka, kao i obavezni novčani doprinosi uslovljeni postojanjem i poslovanjem preduzeća

CIJENA KOŠTANJA?

Suma svih troškova nastala u vezi sa stvaranjem učinaka

IZDATAK!

Uslovljeni vršenjem funkcije u reprodukciji!
Uslovljeni trošenjem elemenata u reprodukciji!

Novčana i naturalna izdavanja uslovljena funkcionisanjem preduzeća!

1. Izdaci za nabavku elemenata reprodukcije;
2. Izdaci koji nastaju pojavom trošenja elemenata reprodukcije!

ZAPAMTITE!!!!

- **Utrošak** = naturalni izraz utrošenih elemenata rada (sati rada, sati korištenja mašina, kws, l vode ...)
- **Izdatak** = novčana i naturalna izdavanja uslovljena funkcionisanjem preduzeća (smanjenje novčanih sredstava iz blagajne ili tekućeg računa preduzeća)
- **Cijena koštanja** = $T_m + T_{sr} + T_{rs} + \text{izdaci}$ uslovljeni trošenjem elemenata reprodukcije
- **Rashod** = utrošci i izdaci koji jesu (nisu) uzrokovani ostvarivanjem poslovnog učinka (poslovni rashodi, kazne, penali, manjkovi, izdaci za financiranje, NV prodate robe ...)
- **Gubitak** = gubitak predmeta rada (u toku proizvodnje, uskladištenja, transporta), gubitak kao negativni poslovni rezultat

• 55

KLASIFIKACIJA TROŠKOVA

1. *Sa stanovišta PORIJEKLA:*
 - a. PRIMARNI - potiču iz okruženja preduzeća
 - b. SEKUNDARNI - potiču iz internih usluga u preduzeću
2. *Sa stanovišta SLOŽENOSTI:*
 - a. ELEMENTARNI (pojedinačni) - materijal, amortizacija, zarada
 - b. KOMPLEKSNI (složeni) – troškovi režije uprave
3. *Sa stanovišta REAGOVANJA NA PROMENE OBIMA PROIZV..*
 - a. FIKSNI – troškovi kapaciteta
 - b. VARIJABILNI – osnovni materijal
 - proporcionalni
 - progresivni
 - degresivni

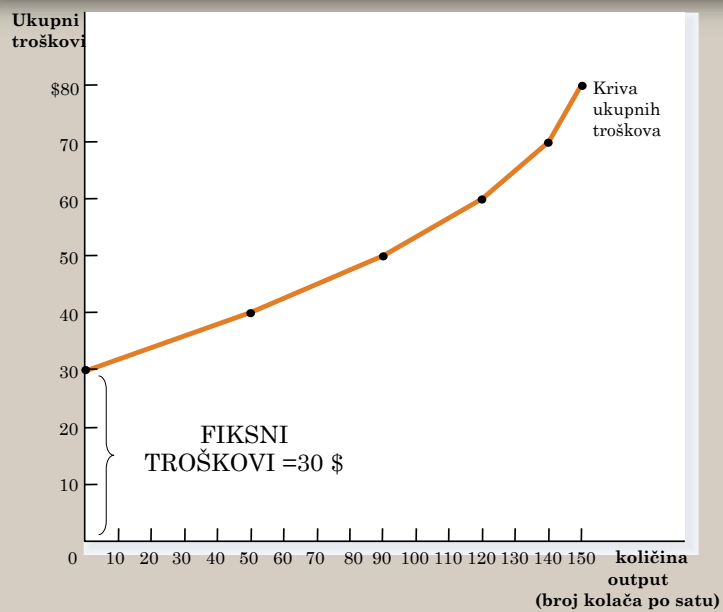
•

•

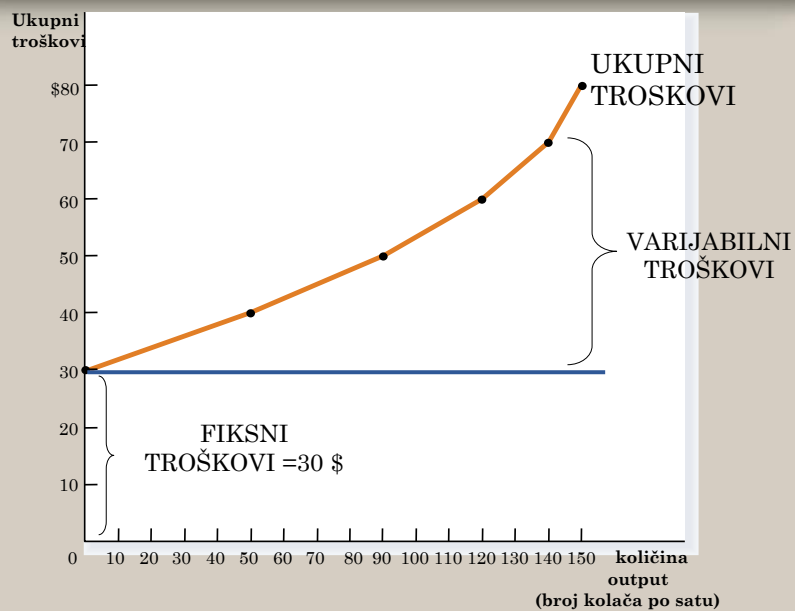
TROŠKOVI

Količina proizvoda po satu	Ukupni troškovi	Fiksni troškovi	Varijabil. troškovi	Prosječni fiksni troškovi	Prosječni varijabilni troškovi	Prosečni ukupni troškovi	Marginalni (granični) trošak
Q	$TC = FC + VC$	FC	VC	$AFC = FC/Q$	$AVC = VC/Q$	$ATC = TC/Q$	$MC = \Delta TC / \Delta Q$
0	\$ 2.00	\$2.00	\$ 0.00	—	—	—	\$1.00
1	3.00	2.00	1.00	\$2.00	\$1.00	\$3.00	0.80
2	3.80	2.00	1.80	1.00	0.90	1.90	0.60
3	4.40	2.00	2.40	0.67	0.80	1.47	0.40
4	4.80	2.00	2.80	0.50	0.70	1.20	0.40
5	5.20	2.00	3.20	0.40	0.64	1.04	0.60
6	5.80	2.00	3.80	0.33	0.63	0.96	0.80
7	6.60	2.00	4.60	0.29	0.66	0.95	1.00
8	7.60	2.00	5.60	0.25	0.70	0.95	1.20
9	8.80	2.00	6.80	0.22	0.76	0.98	1.40
10	10.20	2.00	8.20	0.20	0.82	1.02	1.60
11	11.80	2.00	9.80	0.18	0.89	1.07	1.80
12	13.60	2.00	11.60	0.17	0.97	1.14	2.00
13	15.60	2.00	13.60	0.15	1.05	1.20	2.20
14	17.80	2.00	15.80	0.14	1.13	1.27	

TROŠKOVI

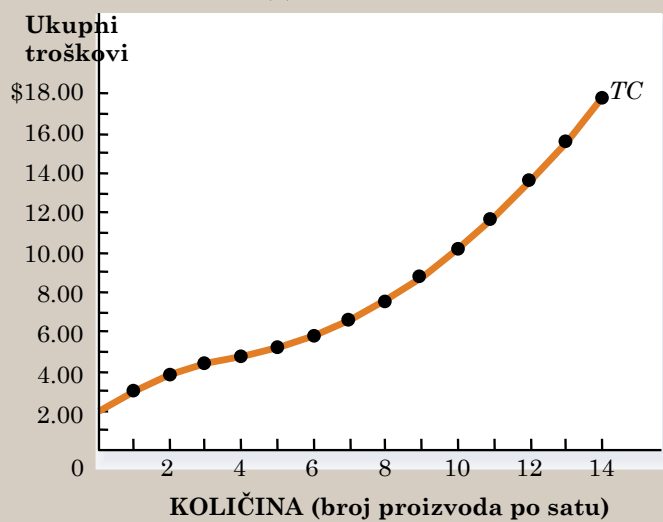

TROŠKOVI

UKUPNI TROŠKOVI

(a) UKUPNI TROŠKOVI

KLASIFIKACIJA TROŠKOVA

4. *Sa TEHNOLOŠKOG ASPEKTA PROIZVODNJE:*

- a. TROŠKOVI IZRADE – neophodni
- b. TROŠKOVI REŽIJE – obezbeđuju nesmetani tok proizvodnje

5. *Sa stanovišta ZAHJTJEVA ZA PLANIRANJEM:*

- a. PLANIRANI TROŠKOVI
- b. STVARNI TROŠKOVI

6. *Po načinu KNJIGOVODSTVENOG OBUHVATANJA:*

- a. TROŠKOVI PO VRSTAMA
- b. TROŠKOVI PO MESTIMA
- c. TROŠKOVI PO NOSIOCIMA troškova

KLASIFIKACIJA TROŠKOVA

7. *Sa aspekta FUNKCIJE:*

- a. Troškovi istraživanja
- b. Troškovi nabavke
- c. Troškovi proizvodnje
- d. Troškovi prodaje
- e. Troškovi finansiranja
- f. Troškovi upravljanja

8. *Sa aspekta EKONOMSKE SADRŽINE:*

- a. MATERIJALNI troškovi
- b. Troškovi ZARADA
- c. OSTALI troškovi

9. *Sa stanovišta RAČUNOVODSTVENOG IZVEŠTAVANJA:*

- a. UKUPNI troškovi
- b. PROSJEČNI troškovi
- c. MARGINALNI troškovi

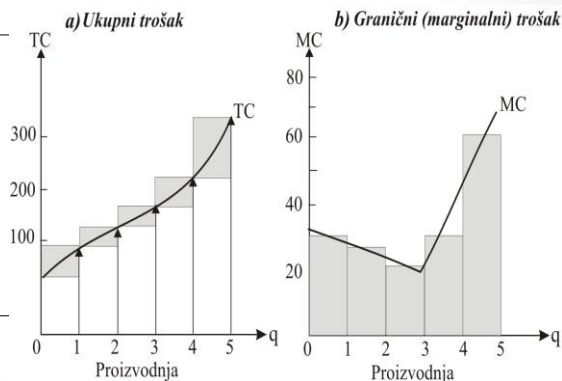
GRANIČNI TROŠAK

- **KRATKA NAPOMENA:**
- Marginalni (granični) trošak-prosječni (varijabilni) trošak dodatne jedinice proizvodnje...
- Primjer:
 - Ukoliko fabrika "X" proizvodi 1.000 kom. Proizvoda "A", marginalni trošak je trošak koji bi nastao pri proizvodnji 1.001 komada (dodatnog 1.komada).
- Ukoliko se pretpostavi da su Tf nepromijenjeni pri obimu proizvodnje od 1.000 i 1.001 komada, onda slijedi zaključak da marginalni trošak 1.001 komada sačinjava samo varijabilni trošak.

grafički prikaz

- $tgr = \Delta VC / \Delta Q = \Delta TC / \Delta Q$.

(1) Proizvod nja (q)	(2) Ukupni trošak (TC) (€)	(3) Granični trošak (MC) (€)
0	55	30
1	85	25
2	110	20
3	130	30
4	160	50
5	210	

varijabilni)

1 Količina Q	2 Fiksni trošak FC €	3 Varijabilni trošak VC €	4 Ukupni trošak TC=FC+VC €	5 Granični trošak po jedinici MC/LMC €	6 Prosječni trošak po jedinici AC/LAC=TC/q €	7 Prosječni fiksni trošak po jedinici AFC=FC/q €	8 Prosječni varij. trošak po jedinici AVC=VC/q €
0	55	0	55	33	Neizmerno	Neizmerno	Neodređeno
1	55	30	85	30	85	55	30
2	55	55	110	27	55	27 1/2	27 1/2
3	55	75	130	25	43	18 1/3	25
4*	55	105	160	22	40	13 3/4	26 1/4
5	55	155	210	20	42	11	-
6	55	225	280	21	46 2/3	9	37 1/2
7	55	-	370	30	52 6/7	76/7	45
8	55	-	480	40	60	67/8	53 1/8
9	55	555	610	110	67 7/9	61/9	61 2/3
10	55	705	760	120	76	55/10	70 1/2

Svi troškovni pojmovi izvode se iz ukupnih troškova

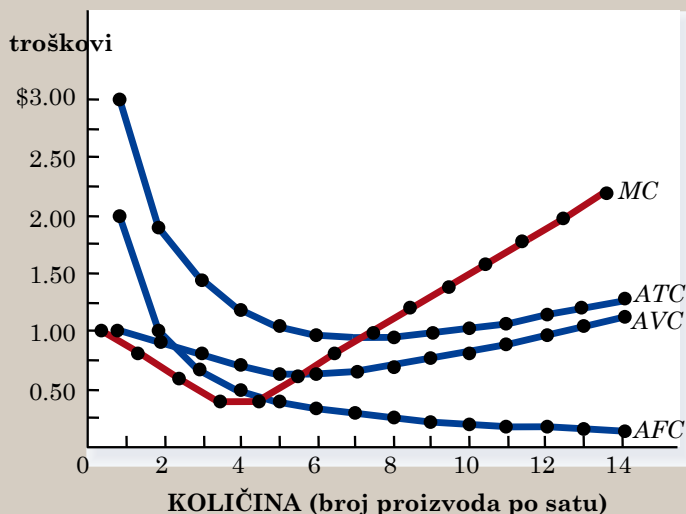
Sve različite troškovne pojmove možemo izvesti iz **TC** u koloni 4. Kolone 5 i 6 su najvažnije na koje se usredsređujemo: dodatni ili granični trošak računa se odbijanjem susednih redova. U koloni 6 obratite pažnju na tačku najmanjeg troška od 40 €, **AC** koji je ekvivalentan marginalnom trošku.

PROSEČNI TROŠKOVI (fiksni i varijabilni)

$$PROSEČNI\ TROŠKOVI = \frac{UKUPNI\ TROŠKOVI}{KOLIČINA\ PROIZVODNJE} = \frac{TC}{q} = AC.$$

Granični i prosječni troškovi

(b) MARGINALNI I PROSEČNI TROŠKOVI

Copyright © 2004 South-Western

Popunite sljedeću tabelu....

Q	TFC	TVC	TC	AFC	AVC	AC	MC
0	120	-			-		
1		60					
2			200				
3					30		
4						56,25	
5						52	
6							70

Q – proizvedena količina
 TFC – ukupni fiksni troškovi
 TVC – ukupni varijabilni troškovi
 TC – ukupni troškovi
 AFC – prosječni fiksni trošak
 AVC – prosječni varijabilni trošak
 AC – prosječni (ukupni) trošak
 MC – marginalni trošak

Rješenje...

Q	TFC	TVC	TC	AFC	AVC	AC	MC
0	120	-	120	-	-	-	-
1	120	60	180	120	60	180	60
2	120	80	200	60	40	100	20
3	120	90	210	40	30	70	10
4	120	105	225	30	26,25	56,25	15
5	120	140	260	24	28	52	35
6	120	210	330	20	35	55	70

izraza približno istog značenja?

1. Neto vrijednost
2. Vrednovanje
3. Obrt
4. Profitabilnost
5. Kupci
6. Dobavljači
7. Zalihe
8. Razlika u cijeni
9. Zajam
10. Sniženje cijena
11. Knjigovođa
12. Marginalni troškovi

1. Neto aktiva, neto imovina
2. procjenjivanje, bilansiranje
3. promet, prodaja
4. uspješnost, rentabilnost
5. dužnici, nabavljači
6. dužnici, prodavci
7. roba, asortiman
8. marža, rabat
9. kredit, dug
10. Redukcija cijena, popusti u cijeni
11. kontista, notar
12. Dodatni troškovi, granični troškovi

Zadatak i rješenje...

- Analizirajte date podatke i na bazi njih zaključite da li kompanija „X“ stvara profit ili gubitak u svom poslovanju. Odredite koliko i kako svaki proizvod utiče na rezultat poslovanja. Koliki su ukupni prihodi, a koliko iznose ukupni rashodi kompanije „X“.

Proizvod	Količina	Cijena (eur)	Trošak po jedinici (eur)
A	400	16	15
B	2.000	5	7
C	300	120	115
D	1.000	200	198

Rješenje:

Proizvod A: $(400 \times 16) - (400 \times 15) = 6.400 - 6.000 = + 400$
 Proizvod B: $(2.000 \times 5) - (2.000 \times 7) = 10.000 - 14.000 = - 4.000$
 Proizvod C: $(300 \times 120) - (300 \times 115) = 36.000 - 34.500 = + 1.500$
 Proizvod D: $(1.000 \times 200) - (1.000 \times 198) = 200.000 - 198.000 = 2.000$
 Profit/gubitak na nivou preduzeća = $400 - 4.000 + 1.500 + 2.000 = - 100$
 Ukupan prihod = $6.400 + 10.000 + 36.000 + 200.000 = 252.400$
 Ukupan rashod = $6.000 + 14.000 + 34.500 + 198.000 = 252.500$

PRAG KORISNOSTI - MRT

FIKSNI TROŠKOVI

MRT = -----

PRODAJNA CIJENA – PR.VAR. TR.

Ako je prodajna cijena 100 E/kom, ukupni fiksni troškovi 200.000 Eura, prosječni var.troškovi 60 Eura/komadu, izračunati mrtvu tačku rentabilnosti. Ako je maskimalan kapacitet preduzeća 8.000 komada, na kom nivou iskorištenosti kapaciteta se nalazi MRT?

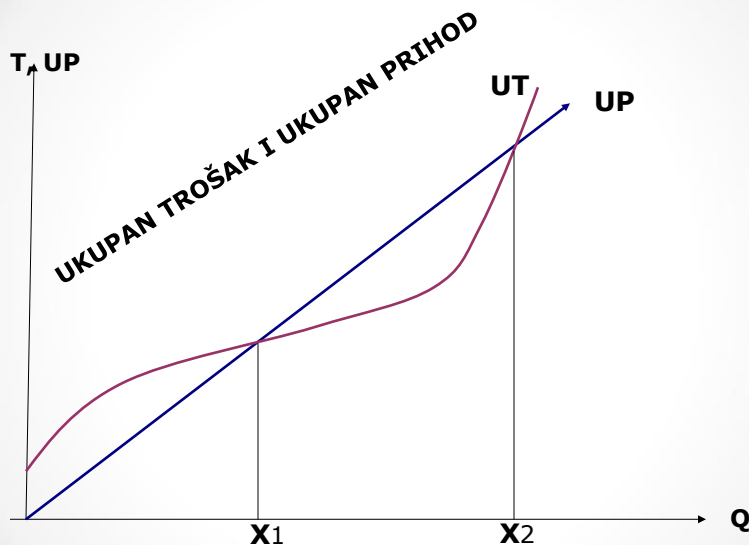
KORIŠĆENJE MRT

MOGU SE PRATITI:

- EFEKTI PROMJENE PRODAJNE CIJENE
- EFEKTI PROMJENE PROSJEČNIH VARIJABILNIH TROŠKOVA
- EFEKTI PROMJENE FIKSNIH TROŠKOVA
- EFEKTI PROMJENE OBIMA PROIZVODNJE
 - 1) NAJNIŽI TROŠKOVI PO JED. PROIZVODA
 - 2) MAKSIM. DOBIT U UKUPNOM IZNOSU
- EFEKTI PROMJENE ASORTIMANA PROIZVODA (POMJERANJE PREMA MANJE ILI VIŠE RENTABILNIM PROIZVODIMA)

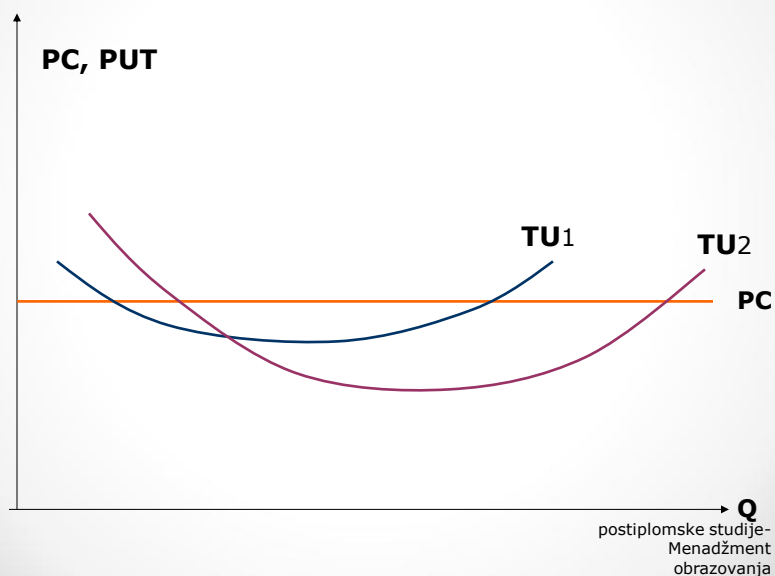
postiplomske studije-
Menadžment • 73
obrazovanja

ZONE POSLOVNIH REZLTATA

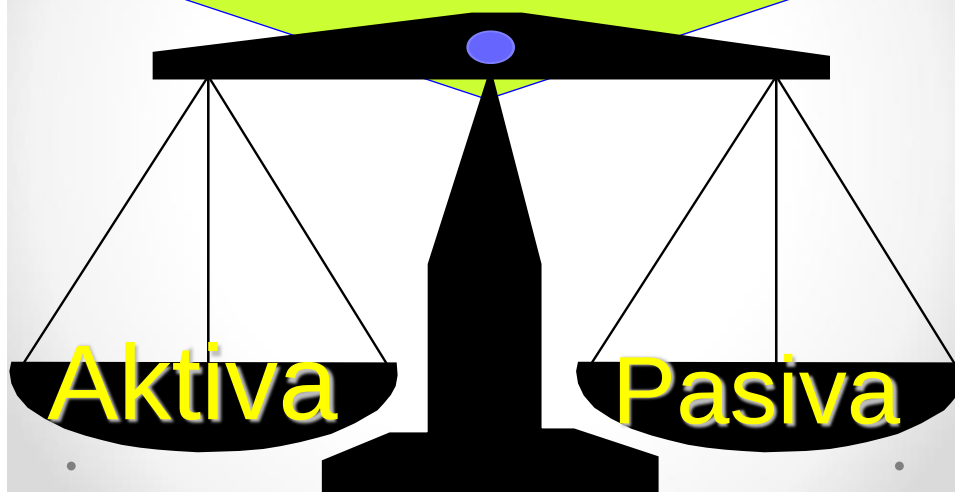

postiplomske studije-
Menadžment • 74
obrazovanja

ZONE POSLOVNIH REZLTATA

Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/

ISKAZ O FINANSIJSKOJ POZICIJI /bilans stanja/

-tradicionalni izgled-

PITANJE?
Pod FINANSIJSKIM
POLOŽAJEM
se podrazumijeva...

Stanje i međudodnos imovine,
kapitla i obaveza jednog
preduzeća

Aktiva

Pasiva

STVARI koje preduzeće posjeduje	=	NOVAC koje preduzeće posjeduje
POJAVNI OBLICI IMOVINE		IZVORI

pristup pregleda izvora i korišćenja (upotrebe) izvora

Aktiva

Pasiva

UPOTREBA NOVCA gdje je novac potrošen?	IZVORI NOVCA odakle je novac došao?
---	--

ZAKLJUČAK: Posmatra se jedna te ista stvar: **IMOVINA** preduzeća
ali sa dva aspekta: POJAVNIH OBLIKA I IZVORA TIH POJAVNIH
OBLIKA

SISTEM DVOJNOG KNJIGOVODSTVA

aspekt
primanja

aspekt
davanja

Primjer:

Kupili smo auto u vrijednosti od 10.000€ po fakturi

aspekt
primanja

Primili (kupili) smo auto u
zamjenu za novac (10.000€)

aspekt
davanja

Dali smo novac u zamjenu za
auto

● RACUNOVODSTVO

● 79

Aktiva		Pasiva	
FA		OF	
Stalna imovina	600	Sopstven izvori	450
CA		LTL	
Obrtna Imovina	400	Dugoročni	250
		CL	
		Tekuće obaveze	300
	1.000		1.000

Ukupna poslovna sredstva (TA – Total Assets)

Do vrijednosti ukupnih poslovnih sredstava (zbira aktive) od 1.000 € može se stići na dva načina:

1. FA + CA = 600€ + 400€ = 1.000 € (SAASPEKTA POJAVNIH OBLIKA)
2. OF + LTL + CL = 450€ + 250€ + 300€ = 1.000 € (SAASPEKTA IZVORA)

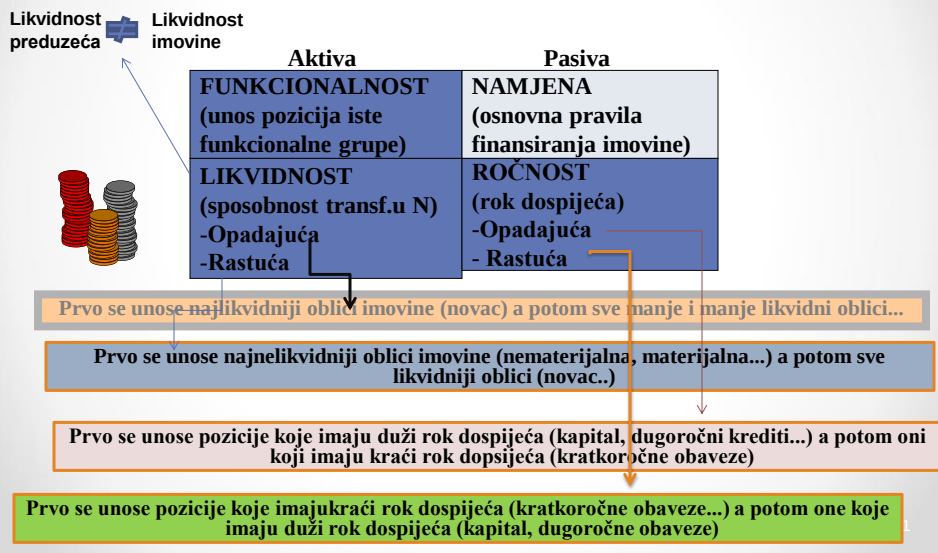
Služi za procjenu
EFIKASNOSTI!

Služi za procjenu
STEPENA ZADUŽENOSTI!

● RACUNOVODSTVO

● 80

aktivu i pasivu

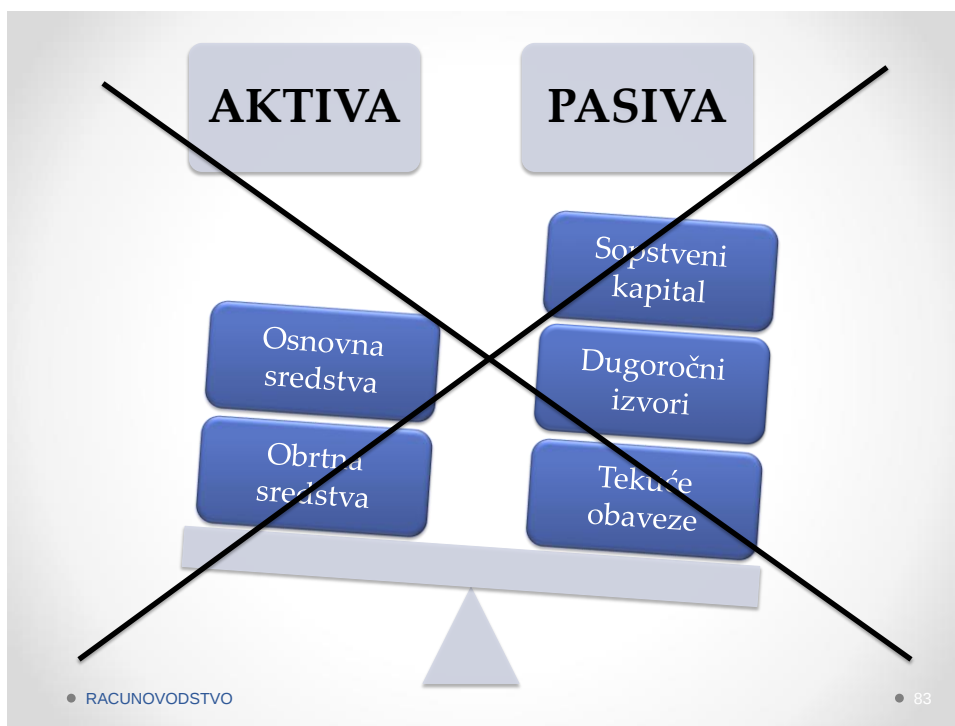
Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/

Aktiva		Pasiva	
Obrtna imovina	600	Kratkoročne obaveze	300
Stalna imovina	400	Dugoročne obaveze	250
		Kapital	450
	1.000		1.000

PRAVILO!!!!
 AKO AKTIVA POČINJE SA NOVCEM (NAJLIKVIDNIJIM OBLIKOM)-KRITERIJUM OPADAJUĆE LIKVIDNOSTI, ONDA PASIVA MORA POČETI SA KRATKOROČNIM OBAVEZAMA –KRITERIJUM RASTUĆE ROČNOSTI!

Kriterijum opadajuće likvidnosti!

Kriterijum rastuće ročnosti !

Izveštaj o finansijskoj poziciji– blok obrtnih sredstava

Aktiva		Pasiva	
	Osnovna (fiksna) sredstva (FA) (fixed assets)		
	Obrtna sredstva (CA) (current assets)		
	100		100

Sva kratkoročna poslovna sredstva:

1. Zalihe

Sirovine i repromaterijal, proizvodnja u toku, gotovi proizvodi, rezervni dijelovi.

2. Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina

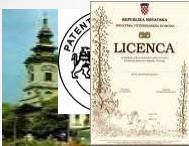
Potraživanja po osnovu prodaje, kratkoročni krediti i plasmani, kratkoročni krediti u zemlji, ..devizni račun, blagajna, tekući (poslovni) račun..

3. Ostala obrtna sredstva

Sva ostala kratkoročna poslovna sredstva, npr. dati avansi za zalihe i usluge i sl.

Iskaz o finansijskoj poziciji /bilans stanja/

– blok osnovnih (fiksni) sredstava–

Aktiva		Pasiva	
	Stalna (fiksna) sredstva (FA) (fixed assets)		
	Obrtna sredstva (CA) (current assets)		
	100		100

Sva dugoročna poslovna sredstva:

- Nematerijalna ulaganja**
Goodwill, patenti, licence, itd.
- Materijalna sredstva**
Zemljište, zgrade, pogoni i oprema, transportna oprema, kompjuteri, osnovno stado itd.
- Dugoročni plasmani**
Učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica, ..., HOV koje se drže do dospijeca...itd.

RACUNOVODSTVO

ISKAZ O FINANSIJSKOJ POZICIJI

dvije kolone obaveza

Aktiva		Pasiva	
FA		Izvori sopstvenih sredstava (OF - Owners Funds)	
		Dugoročne obaveze (LTL - Long Term Loans)	 Svi dugoročni zajmovi (duži od jedne godine) ♦ obveznice, dugoročni krediti...
CA		Tekuće obaveze (CL – Current liabilities)	
	100		100

Sve kratkoročne obaveze (koje se plaćaju u okviru jedne godine):

- Obaveze prema povjericima**
Poslovni povjerioci – iznos koji se duguje dobavljačima.
- Kratkoročni zajmovi**
Uključuje dugovna salda banaka i sva ostala kratkoročna dugovanja koja donose kamate.
- Ostale kratkoročne obaveze**
Sve ostale kratkoročne obaveze, npr. nagomilana plaćanja, kamate, dospjeli i tekući porezi i dividende.

RACUNOVODSTVO

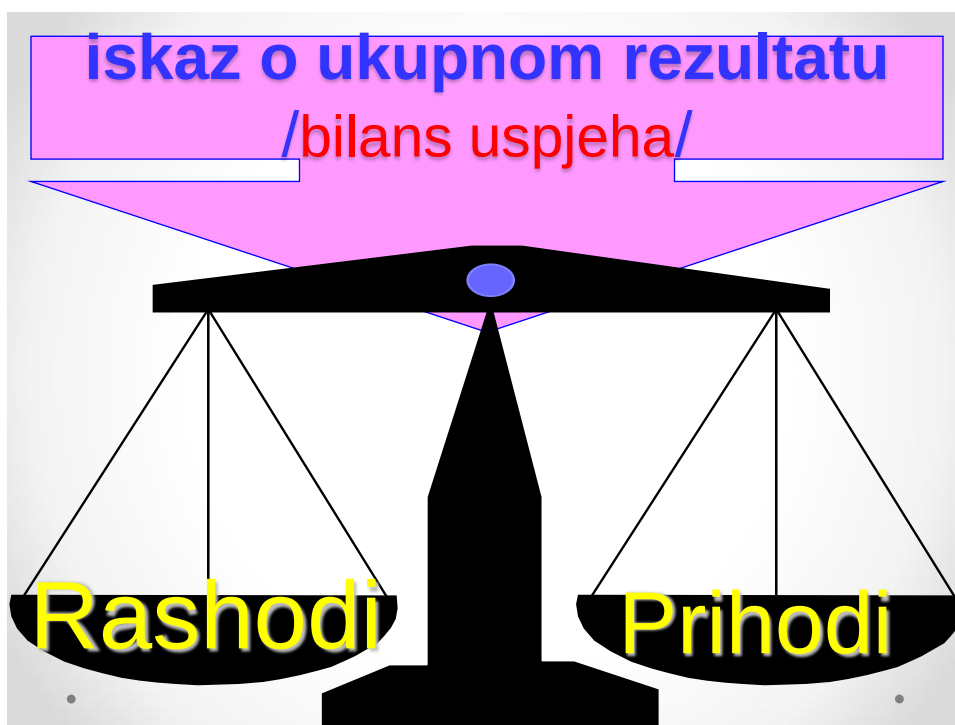

ISKAZ O FINANSIJSKOJ POZICIJI /bilans stanja/

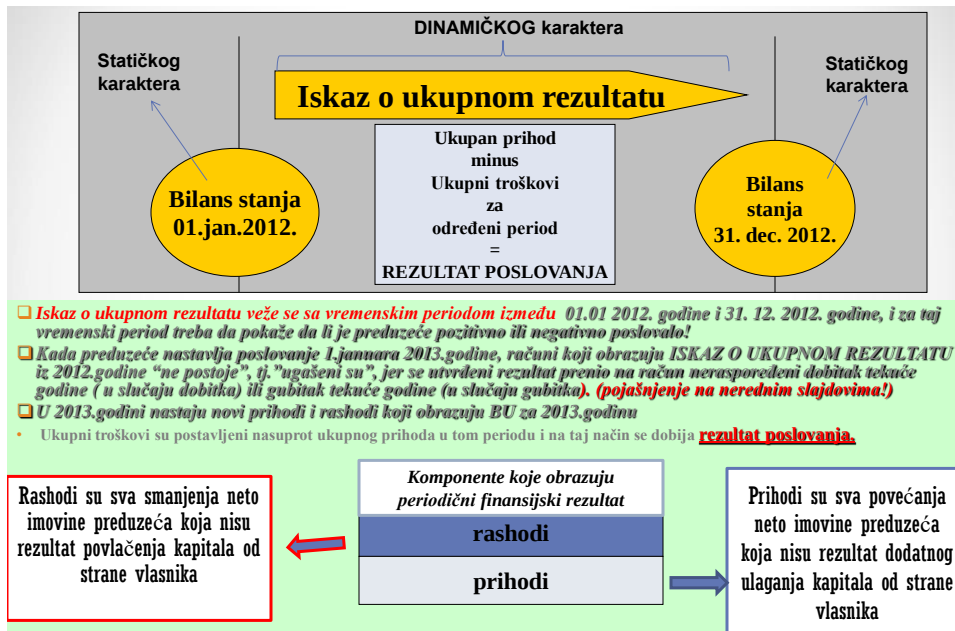
– izvori vlastitih (sopstvenih) sredstava

Aktiva		Pasiva	
CL	600	Izvori vlastitih sredstava (OF)	450
		LTL	250
CA	400	CL	300
	1000		1000

1. Osnovni kapital
 - Akcijski kapital;
 - Udjeli društva sa ograničenom odgovornošću;
 - Ulozi;
 - Državni kapital;
 - Ostali osnovni kapital...
2. Neuplaćeni upisani kapital
3. Rezerve
 - Emisiona premija;
 - Zakonske ..statutarne..
4. Revalorizacije rezerve i nerealizovani dobici i gubici
5. Neraspoređeni dobitak
6. Gubitak

/BILANS USPJEHA/

ZAKLJUČAK

- ISKAZ O UKUPNOM REZULTATU /BILANS USPJEHA/**..prikazuje promjene ekonomskih kategorija u određenom periodu (**npr.od 01.01.2012 do 31.12.2012..god.**) pa je stoga **dinamičkog karaktera**
- Utvrđeni rezultat (dobitak ili gubitak) će povećati ili smanjiti sopstveni kapital!
- NE MOŽEMO VREDNOVATI (ISKAZATI, OBRAČUNATI) NETO REZULTAT (db:gb) UKOLIKO NIJE U VEZI SA ODREĐENIM VREMENSKIM PERIODOM;**
- Primjer (1): Ako izvršni direktor kaže "Moje preduzeće zarađuje neto dobit od 10.000€", profitabilnost preduzeća nije jasna!
 - Naime, da li ostaruje ovu neto dobit nedeljno, mjesečno, godišnje???
- A. **Primjer (2):** Jedog od prvih svjetskih milijardera, intervjuisala je grupa studenata businessa. Jedan od studenata je zamolioni milijardera da procijeni iznos svoje dobiti. Pošto student nije odredio vremenski period, milijarder je odlučio da se našali i odgovorio je "Oko 11.000\$...". On je dovoljno dugo pričekaao da bi dozvolio grupi studenata da izraze svoje čuđenje u vezi ovog čisto malog iznosa. Nakon toga je dovršio rečenicu sa "...na sat." Tako ispada da 11.000\$ na sat (24 sata dnevno) dostiže iznos oko 100 miliona \$ godišnje.

HVALA NA PAŽNJI!

- PITANJA???